

Moderní dějiny

Jakub Rádl

9. října 2019

Obsah

1	Vznik USA	2
2	Velká francouzská revoluce (1789–1799)	3
2.1	První období revoluce (1789–1792)	3
2.2	Druhé období revoluce (10. 8. 1792–27. 7. 1794)	4
2.3	Třetí období revoluce (28. 7. 1794–9. 11. 1799)	6
2.4	Důsledky a význam Velké Francouzské Revoluce	7
3	Napoleon a Evropa	7
3.1	Období konzulátu (1799–1804)	7
3.2	Výbojné války	8
4	Vídeňský kongres (1814–1815)	10
4.1	Výsledek kongresu	11
5	Klasicismus	11
5.1	Malířství	11
5.2	Sochařství	11
5.3	Architektura	12
5.4	Hudba	12
5.5	Literatura	12
5.6	Empír	12
5.7	Romantismus	12
6	Období restaurace a rovnováhy (1815–1847)	13
6.1	Národní hnutí a revoluce ve 20. letech 19. století	14
6.2	Národně osvobozené hnutí na Balkáně	15
6.3	Revoluce ve 30. letech 19. století	16
6.4	Belgie	17
7	Nové politické směry 19. století	19
7.1	Vznik kapitalistické společnosti	19
8	Seznam letopočtů	22

Toto dílo *Moderní dějiny* podléhá licenci Creative Commons [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).
(creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

1 Vznik USA

- 1624–1752 – **založeno 13 osad** (Atlantik → Alleghany, Denver)
 - zabírání půdy, pěstování kukuřice
- 1636 – **založena Harvardská univerzita**
- 1664 – po 2. angloholandské válce ovládla Anglie New York
- 1667 – **Bredský mír** – Nizozemci dostali některé kolonie
- správa kolonií
 - kolonisté volí zástupce anglického krále → „guvernér“
 - zákaz obchodu mezi koloniemi
- na severu farmáři, menší části půdy, otroci
- na jihu bohatší, bavlna, otroci

Po sedmileté válce

- Anglie vyčerpaná → větší daně, cla (kolkovní daň na listiny) → **bouře kolonistů**
- 16.12.1773 – **Bostonské pití čaje** – osadníci napadli lodě Východoindické společnosti a vyházeli čaj do moře
- 1. 6. 1774 – uzavřen bostonský přístav – odezva na Boston
- 1774 – vnucen **Quebecký pakt**
 - kolonie nesmí obsazovat území dobytá Francií (jsou Kanady)
 - mají povinnost ubytovávat anglické vojáky
- 1774 – **První kontinentální kongres ve Filadelfii**
 - zástupci 13 osad, snaha o usmíření s Anglií, Anglie ale nechce kompromisy
- 1775 – sestaveno kolonistické vojsko
 - v čele **George Washington**
 - Angličané je neúspěšně napadají
- Thomas Paine: Zdravý rozum – brožura předkládající argumenty pro americkou samostatnost

1775–1788 – Druhý kontinentální kongres

- 4. 7. 1776 – prohlášení nezávislosti
- **Thomas Jefferson** – právník, vypracoval ústavu
- neúspěch povstalců → hledání pomoci v Evropě – vyslán **Benjamin Franklin**
- pomoc od Francie (nepřátelství s Anglií) – vojsko, loďstvo, půjčka ; Ruska, Španělska
- září 1777 – vítězství **u Saratogy**
- 1781 – kapitulace Angličanů **u Yorktownu**
- 1782–1783 – mírová jednání v Paříži → uznání samostatnosti
- zadluženost farmářů → povstání

Vývoj americké ústavy

- 1777 – první ústava
- po 1781 – diskuze o nutnosti nové ústavy
- **Thomas Jefferson** – konfederace, decentralizace, zemědělská produkce, podpora Francie
- **A. Hamilton** – federace, silná ústřední vláda, průmyslový rozvoj
- 1787 – 2. ústava USA – (1788 – ratifikována)
- **rozdělení moci**
 - USA – federativní stát
 - výkonná moc – prezident (G. Washington) + vláda
 - zákonodárna moc – kongres = sněmovna reprezentantů + senát
 - soudní moc – nejvyšší soud USA
 - 1. nezávislý stát na kontinentu

2 Velká francouzská revoluce (1789–1799)

Před revolucí

- vyspělá kultura – osvícenství, literatura, filosofie, móda
- nárůst obyvatelstva o 7 milionů během 18. století → 18-20 milionů (většina 3. stav)
- hospodářství – buržoazie, sedláci platí daně, ale nemají politickou moc
- politická moc – král (šlechta, duchovenstvo) – absolutismus
- 80. léta – zhoršování hospodářské situace, neúroda, hlad, pomoc USA → nevyrovnaný rozpočet, zadlužení
- bankéř Jean Necker (ministr financí) – musí být zdaněny šlechta a duchovenstvo → silný odpor stavů
- 1789 – generální stavy se sešly ve Versailles

Ludvík XVI. (1774–1793)

- 5. 5. 1789 – svolal generální stavy ve Versailles
- 17. 6. 1789 – vznik **Národního shromáždění** – chtělo ústavu, zrušit krále
- 9. 7. 1789 – **Ústavodárné národní shromáždění** – připojení šlechty a duchovenstva
 - nikdo už nechce absolutismus
- král chtěl vojensky zasáhnout → povstání

2.1 První období revoluce (1789-1792)

- 14. 7. 1789 – **dobyta Bastila**
- Národní garda – dobrovolnické oddíly nahrazující policii
- 4. 8. 1789 – **dekrety rušící privilegia aristokracie** → rovnost lidu (daně platí všichni)
- 26. 8. 1789 – **Deklarace práv člověka a občana**
- zrušeny závazky mezi sedláky a šlechtici
 - rovnost všech stavů před zákonem, presumpce neviny, dnes součástí listiny práv
- konfiskován majetek církve
- trikolora – bílá = král, modrá, červená = Paříž

Diskuze o ústavě

- klub **jakobínů** – M. Robespierre, L. Saint-Just – podle kostela sv. Jakuba
 - Francie by měla být republikou, podpora inteligence, buržoazie
- klub **Cordeliérů** – G. J. Danton, J. P. Marat, J. Hébert – podle opasku, který nosí františkáni
 - též chtějí republiku, radikálnější, podpora nemajetných
- 1791 – **Le Chapelierův zákon** (jakobín)
 - zákaz vytváření spolků zaměstnanců a výrobců, snaha o udržení cen (do pol. 19. stol)
- 21. 6. 1791 – **král se pokusil o útěk** → domácí vězení

3. 9. 1791 – První francouzská ústava

- **konstituční monarchie**
- *zákonodárná moc* – zákonodárné národní shromáždění
- *výkonná moc* – král (právo veto) + ministři (vláda)
- *soudní moc* – nejvyšší soud
- volební census – omezení politických práv, volit mohli ti, co platili nejvyšší daně → **sansculoti** – chudí
- občanská práva pro všechny
- decentralizace – rozdělení na departmenty (kraje)

Zákonodárné shromáždění

- **pravice** – stoupenci současné ústavy, chtějí konstituční monarchii (do 1792), nemají vyhraněný názor
- **levice**
 - **girondini** [žerondeni] – voleni za kraj (Giron), bohatá buržoazie, J. P. Brissot → nespokojení s monarchií, chtějí republiku
 - **jakobíni**
 - **cordeliéři**

První protifrancouzská koalice

- Rakousko + Prusko (František II.) – shromáždil armádu
- girondini chtějí preventivně vyhasit válku, jakobíni nesouhlasí (Francie má slabou armádu)
- 1792 – vyhlášena válka Rakousku – 80 000 vojáků ve špatném stavu → neúspěch
- Marseillaisa – píseň složená 1. oddílem armády → hymna
- **manifest vévody z Brunšviku z Koblence** – pokud někdo ublíží králi, vypálí Paříž → povstání
- 10.8.1792 – povstalci útočí na Tuillerie – královo vězení v Paříži (král byl tajně přemístěn)
- pařížská samospráva – Komuna

2.2 Druhé období revoluce (10. 8. 1792–27. 7. 1794)

- všeobecné volební právo
- 20. 9. 1792 – **bitva u Valmy** – výhra Francie
- 21. 9. 1792 – **konvent vyhlásil republiku**
- **Konvent** – nástupce ZNS
 - pravice – girondini
 - levice
 - **montagnardi** – hora (seděli nahoře), radikálnější (reformy pro
 - jakobíni, cordeliéři

Diskuze o vině krále

- jakobíni chtějí popravít krále (chtějí moc), girandini mírnější (bojí se evropských panovníků)
- 21. 1. 1793 – **Ludvík XVI. popraven**
- 16. 10. 1793 – **popravena Marie Antoinette**

→ zhoršení mezinárodní situace

- ke koalici Rakouska a Pruska se přidala V. Británie, Španělsko, Nizozemí
- 1793 – protirevoluční povstání na venkově (Vendée)
- vojenské neúspěchy → napětí mezi montagnardy a girondini
- duben 1793 – **Výbor pro obecné blaho** (součást Konventu)
- květen 1793 – **Malé maximum**
 - tresty za černý obchod, omezení cen potravin
- novináři Mara, Hébert → kritizují vládu → obvyvatelstvo se bouří proti vládě
- 31. 5.–2. 6. 1793 – převrat v Konventu → girondini vyhnáni

Jakobínská diktatura (1793–1794)

- radikální
- 3. 6. 1793 – zákon o prodeji půdy emigrantů
- 24. 6. 1793 – **nová republikánská ústava**
 - všichni mají právo na práci, ti co nepracují na sociální podporu, bezplatné vzdělání
 - nevešla v platnost
- 17. 7. 1793 – zákon o zrušení feudálních povinností
- léto 1793 – **protijakobínská povstání**
 - povstání girondinů – Normandie, Provence, Bordeaux, Marseille
 - royalistické (pro královské) – Vendée
 - 13. 7. 1793 – zavražděn J. P. Marat (cordelier) → povstání brutálně potlačeno
- srpen 1793 – Angličané obsadili Toulon a jiné přístavy (zpět dobyt Napoleonem)
- červenec 1793 – z Výboru pro všeobecné blaho vyloučení cordeliéri (v čele s Dantonem)
- 5. 9. 1793 – **Velká maxima**
 - nastavení min. a max. mzdy, max ceny → zabránění zvýšení inflace
- od počátku září politika teroru
- zatčení Hebertisté – „zběsilí“ → popraveni v březnu 1794

Teror proti církvi

- konfiskace církevních pokladů zaveden kult Nejvyšší bytosti (deismus)
- duchovní vyhánění z farností
- zaveden jakobínský kalendář (od 21. 9. 1792, dékady = měsíce)

1794

- od března velké procesy – Hébert a Danton popraveni
- udavačství, hledání vnitřního nepřítele (září 1793 – březen 1794 přes 30 000 lidí)
- **Revoluční tribunály** – souzení lidí proti revoluci
- od června velký terror, atmosféra strachu → spiknutí mezi girondini a pár jakobíny

26. 7. 1794 – 9. termidor

- Robespierre svržen, 27. zatčen, 28. popraven
- společně popraven de Saint-Just a další jakobíni

2.3 Třetí období revoluce (28. 7. 1794–9. 11. 1799)

- období **thermidorské revoluce** – girondéni u moci
- uvolněn centralismus
- uzavřen jakobínský klub
- hospodářské reformy → svoboda podnikání a obchodu – **zrušena maxima** → **hladomor**
- jaro 1795 – jakobíni uskutečnili **neúspěšný pokus o povstání**

22. 8. 1795 – Nová ústava

- republika, občanská práva pro všechny
- **politická práva omezena** – vysoký census, dvoustupňový volební systém (jen bohatí volí prezidenta)
- *výkonná moc* – **Direktorium** – pět členů
- *zákonodárná moc* – **Rada starších, Rada pěti set** (inspirováno antickou)

Politická situace

- moc Direktorie není pevná
- 1795–96 – spiknutí rovných – F. G. Babeuf → popraveni
- 1794 – porážení Prusové v bitvě u Fleurus
- 1795 – uzavřen separátní mír s Pruskem, Španělskem, Toskánskem, Holadskem
- Belgie připojena k Francii
- ve válce pokračuje Británie a Rakousko
- 2. 3. 1796 – (generál) **Napoleon vpadl do Itálie**
- nastoleny demokratické svobody
- 17. 10. 1797 – **mír s Rakouskem v Campo Formio** – Rakousko se vzdalo Belgie a Lombardie za Benátsko Dalmácii a Istrii
- **francouzská intervence** → Helvétská republika (Švýcarsko), Římská republika, Parthenopská republika

2. protifrancouzská koalice

- Británie + Rusko, Rakousko, Bourboni (chtěli Neapolsko), Portugalsko, Turecko
- Napoleon vyráží s expedičním sborem do Indie
 - 1798 – z Toulonu do Egypta (Francie doufala, že se přidají, nestalo se tak)
 - nalezena a rozluštěna **Rossetská deska**
- 1. 8. 1798 – **Napoleon poražen Nelsonem u Abukiru a Akry**
- **ruská armáda (A. V. Suvorov) v Itálii** – neshody s Rakouskem
 - Svatogotthardským průsmykem do Švýcarska

9.11.1799 – 18. brumaire

- složitá vnitropolitická situace, destabilizace vlády (aristokraté a šlechta chtěli monarchii)
- vláda uzavřela tajnou dohodu s Napoleonem → **Napoleonův převrat** → **vojenská diktatura**
- Rada starších předala moc 3 konzulům
- Rada pěti set rozehnána

2.4 Důsledky a význam Velké Francouzské Revoluce

- šíření liberálních myšlenek – lidé jsou si rovni, svobodní, svobodné podnikání
- zavádění občanských zákoníků – Code Civil → moderní vztahy mezi lidmi
- vznik států s centralizovanou správou
- centrálně řízené školství
- francouzská nadvláda → nacionalismus
 - lidé odporovali Francii
- nedostatek koloniálního zboží → náhražkové produkty
 - pěstování cukrové řepy

3 Napoleon a Evropa

Životopis

- Napoleon Bonaparte (*1769 Ajaccio, Korsika – 1821 sv. Helena)
- chudá rodina + výhodné podmínky → studium na vojenské škole
- „jsem člověk, jsem občan“ – má vlastní mozek, učitelé ho neměli rádi
- **Desire Claryová** – snoubenka, rozešel se, později švédská královna (vdána za generála, který se stal králem)
- **Josefina Beauharnaisová** – vdova, nemohla mu dát syna
- **Marie Luisa** – syn „Orlík“ (mladý umřel)

3.1 Období konzulátu (1799–1804)

- Napoleon konzulem
- inteligentní → reformovaná státní správa
- 1799 – **4. francouzská ústava**
 - zachovává rovnost lidí před zákonem, volební nerovnost
 - svoboda podnikání, nedotknutelnost existujícího majetku
 - zákaz návratu emigrantů, zkonfiskovaný majetek je nenavratitelný
- 1801 – **Konkordát s papežem** (dohoda mezi církevní a světskou institucí)
 - církvi se nevrací žádný majetek ani privilegia
 - kněží se mohou vrátit do far a sloužit mše
- 1804 – **Code Napoleon** – vylepšen občanský zákoník Code Civil

Válečné úspěchy

- 1800 – porážka Rakušanů u Marenga – absolutní porážka
- 1801 – **mír s Rakouskem v Lunévill**
 - západní břeh Rýna je Francouzský
 - Rakušané se zřekli Belgie a Itálie
- 1802 – **mír Francie s Británií v Amiesnu**
 - Británie má opustit Maltu, Francie Egypt
 - **prodloužení času na hledání spojenců**

→ vnější ohrožení Francie

1804 – Napoleon císařem

- jednota před napadením → vládce, který je dobrý vojevůdce
- kvůli svému původu podporoval chudé
- korunovace schválená senátem
- korunoval sám sebe a svou manželku

3.2 Výbojné války

- k dispozici pozemní i námořní armáda
- 20. 10. 1805 – pruská armáda poražena **u Ulmu**
- 21. 10. 1805 – prohra **u Trafalgaru** (jih Španělska)
 - Britové (Nelson) zničili 3/4 francouzského loďstva
- Napoleon pokračuje do Rakouska
- 2. 12. 1805 – bitva tří císařů **u Slavkova**
 - Francie (císař Napoleon) vs. Rusko (car Alexandr) + Rakousko (císař František)
 - Napoleon prozkoumal bojiště a vymyslel strategii, druhá strana ne
 - na památku postavena Mohyla Míru – Alois Sova
 - do dnes se na polích dají najít pozůstatky vojáků
 - mír podepsán u Slavkova

1806

- 1806 – sjednocení Itálie (kromě Sardinie a Vatikánu) – do vlády dosazení sourozenci
- 1806 – porážka Pruska = konec Svaté říše římské
 - císař František II. → I. rakouský (už od 1804)
- 1806 – vytvořen Rýnský spolek
- 1806 – kontinentální blokáda
 - cílem ekonomicky zničit Anglii
 - nahradit zboží Anglické francouzským
 - Francouzské zboží bylo příliš luxusní a drahé a bylo ho málo

→ rozvoj domácí výroby (Brno významným městem textilního průmyslu), národních trhů, národní ekonomiky

1807

- Tylžský mír s Alexandrem I.
- Velkovévodství varšavské (na úkor Pruska) – závislé na Napoleonovi
- vnitřní politika
 - Joseph Fouché – velitel tajné policie
 - kontroloval kdo ohrožuje Napoleonovu vládu → porušoval 4. ústavu

1808

- Napoleon napadl Španělsko
 - Francouzi se chovali nadřazeně, drancovali vesnice → Francisco Goya: cyklus obrazů **Hrůzy války**
- bratr Joseph Bonapart jmenován Španělským králem (nikdy ho neovládl celé)
- **guerilla** – partyzánská válka (vzpoura kvůli francouzskému chování)

1809

- Francouzi poraženi ve Španělsku (pomoc od Britů) (Murat x Wellington)
- Rakousko vyhláší novou válku
- červenec – bitva u Wagramu = ztráta Haliče a Terstu
- 1809 – kníže K. L. Metternich ministrem zahraničí
- 1821 – Metternich kancléřem

1812

- Rusko se zřeklo blokády
- tažení do Ruska – **Grande Armée** (600 000 z Francie i žoldáci z Polska)
- Ruský generál Michal Illarinovič **Kutuzukov** stále ustupoval až k Borodinu
 - 7. 9. 1812 – bitva u Borodina
 - velké ztráty na obou stranách → další ústup
 - Francouzi **nebyli vybaveni** na Ruské podmínky
 - Napoleon byl tlačěn **spálenou zemí** k ústupu, armáda rozdělena na oddíly
 - armáda byla pronásledována Ruskou armádou a partyzány
 - listopad 1812 – **bitva na Berezině**
 - zbylo 40 000 mužů z 600 000

1813

- Francouzi vyhnáni ze Španělska
- 19. 10. 1813 – bitva národů u Lipska
- vznik nové koalice Prusko, Rusko, Rakousko, Švédsko proti Francii
 - švédský král (bývalý francouzský generál) znal Napoleonovu taktiku

1814, 1815

- březen 1814 – vítězné armády vstoupily do Paříže
- Napoleon zajat a poslán na Elbu
- 20. 3. – 18. 6. 1815 – **sto denní císařství**
 - Napoleon se vylodil na pobřeží Francie
 - mladí francouzští vojáci mu byli věrní
 - 18. 6. 1815 – Napoleon poražen u Waterloo (generál Blücher + Wellington)
 - Napoleon deportován na sv. Helenu
 - 1821 – Napoleon zemřel (možná otráven)

4 Vídeňský kongres (1814–1815)

- iniciován Metternichem
- pro Vídeň ekonomicky prospěšné – hromada šlechticů s celým dvorem
- cílem – vyšetření legitimity rodů a nároku na jejich restauraci do Napoleonem napadených států
- nutnost potrestání Francie

Pařížský mír s Francií

- hranice vráceny do roku 1792 – před zahájením výbojných válek
- 3 roky okupace východofrancouzských pevností
- **Ludvík XVIII.** králem
- válečné reparace **700 milionů zlatých franků** – spláceno několik let
- ztráta kolonií

Anglie

- získá části francouzských a holandských kolonií
- Helgoland (Strategické kvůli přístavům Hamburg a Břehmy)
- Malta, Kapsko, Cejlón

→ převaha na moři

Rusko

- získá velkovévodství varšavského – Kongresovka, Polské království (personální unie)
- Finsko, Besarábie

Prusko

- získá 1/2 Saska, Poznaňsko, Porýní, Vestfálsko, Přední Pomořany

Švédsko – spojené království s Norskem

Nizozemské království – spojením Belgie a Nizozemska

Švýcarsko – zůstává neutrální

Itálie – rozdělená

- **Rakousko** – Lombardie, Benátsko
- **Bourboni** – Neapolsko, Sicílie
- **dynastie savojská** – Království Sardinské (Piemont, Sardinie)
- papežský stát

Německo – rozdrobené

- 1814 – Německý spolek – neměl vládu, armádu, ...

4.1 Výsledek kongresu

- restaurace ve Francii, Španělsku, Portugalsku, Neapolsku
- kongres = zklamání pro většinu Evropy
 - v 19. století **začíná vlastenectví**
- prospěšný k vyrovnaní sil v Evropě → půl století míru
 - pět hlavních mocností – **pentarchie**
- **kvietismus** – nastolení policejních režimů, tajné policie, ukončení vzpoury v zárodku
- září 1815 – **vznik Svaté aliance**
 - iniciováno Alexandrem I. – strach, že zaostalé Rusko propadne revoluci
 - **zásada intervence** – cizí armáda pomůže zastavit revoluci

5 Klasicismus

- reakce na baroko a rokoko, které preferovaly city, vášně náboženské zaujetí
- vyrovnanost, souměrnost
- uctívání antiky a renesance
- rozumem lze změnit společnost
- odklon od víry
- láska ke svobodě (opěvování antického boje za svobodu)
- ideál občanských ctností
- akademismus – kopírování, dílo postrádá hlubší smysl

5.1 Malířství

- **Jacques Louis David** – dvorní malíř Napoleona (přechod přes Alpy)
- **Antoin-Jean Gros**
- **Jean Dominiqu Ingrese** [engr]
- **Antonín Mánes** – Letohrádek královny Anny
- **František Tkadlík** – portréty známých osobností (Josef Dobrovský)

5.2 Sochařství

- vyumělkované, nerozeznatelné od antiky
- **V. Prachner** – pramen Vltavy
- **Bertel Thorvaldsen**

5.3 Architektura

- Stavovské divadlo (Don Giovanni)
- Capitol ve Washingtonu

5.4 Hudba

Vídeňský klasicismus

- Joseph Haydn
- W. A. Mozart (Don Giovanni, Kouzelná flétna, Figarova svatba, Requiem, Malá noční hudba, Turecký pochod)
 - socha Mozarta před Redutou
- Ludwig van Bethoven (opera Fidelio, simfonie Eroica, pátá, devátá)

5.5 Literatura

- J. W. Goethe

5.6 Empír

- sloh Napoleonova císařství
- kolonády
-

5.7 Romantismus

- různá datace (po r. 1790; 30. léta 19. stol.)
- nový doživotní pocit – proti rozumu lidská duše
- dobrodružství, nepředvídatelné situace, příroda, lidová kultura
- vlastenectví, národní hnutí, národní tradice (proti osvícenskému světoobčanství)
- mystické představy – „duch doby“, „duch národa“
- uctíván středověk (trubadůři, úcta k ženám)
- přeceňována úloha jedince – hrdiny
- typické životní osudy – Byron, Puškin, Lermontov, Mácha

Malířství

- F **Théodore Géricault** [žeryko]
- F **Eugène Delacroix**
- Š **Francisco Goya** – Nahá Maja [macha] (pohoršení Španěleské společnosti)
- A **John Constable**
- A **William Turner** – Déšť pára a rychlost
- N **Caspar Davide Friedrich** – Kříž v horách
- Č **Antonín Mánes**, **Josef Mánes** – Dostaveníčko
- Č **Adolf Kosárek**
- Č **Josef Matěj Navrátil**

Architektura

- napodobování středověkých hradů a slohů
- anglický park se zříceninou (francouzský park má geometrické tvary, anglický nepravidelné)
- altány
- lidové stavby
- minarety
- **Lednicko valtický areál**
 - zámek Lednice, Janův hrad, minaret, vodárna, antický chrám

Hudba

- Beethoven – pozdní díla
- Robert Schuman
- Franz Schubert
- Felix Mendelson-Bartholdy
- novoromantici
 - Franz Liszt – maďarsko
 - Hektor Berlioz
 - Richard Wagner – tvůrce německé opery (nacionalista, antisemita)
 - Petr Iljič Čajkovský – Labutí Jezero, Louskáček
 - Bedřich Smetana – opery, Vltava
 - Antonín Dvořák – Rusalka, Novosvětská

Romantismus ovlivnil symbolismus, secesi, impresionismus a silou výrazu expresionismus

6 Období restaurace a rovnováhy (1815–1847)

- na trůny se vracejí původní dynastie
- pentarchie zajišťuje, že mezi sebou naválčí
- konají se kongresy, kde se řeší významné problémy

Hlavní rysy

- konsolidace tradičních monarchií
- neúspěšná povstání a spiknutí
- doba prvních národních bojů a osvobozeneckých hnutí
- národy v područí jiných se snaží o dosažení nezávislosti
- rozvoj ekonomiky, kapitalistická industrializace
- moderní státní správa – obec, okres, kraj, stát
- konfliktní otázky se řeší na pravidelných kongresech
- 1818 – kongres v Cáchách
 - Francie (Ludvík 18.) se stává rovnoprávným státem k evropským velmocím
 - okupační vojska se stahují z Francie

6.1 Národní hnutí a revoluce ve 20. letech 19. století

Německo

- 1815 – vznik vlasteneckých spolků (buršenshafty)
 - cílem sjednocení Německa
 - považovány za neškodné
 - členi často mladí studenti a učitelé
- 1817 – setkání vůdců spolků na Wartburgu
 - v roce 1517 vystoupil Martin Luther, na Wartburgu se skrýval před Papežem
 - Metternich pochopil, že spolky mohou být nebezpečné
- 1819 – karlovarské usnesení
 - porušení svobody projevu i na univerzitách
 - studenti vyloučeni z univerzit, cenzurované přednášky
 - spolky byly zakázány
 - záminkou byly politické atentáty

→ národní hnutí na deset let umlčeno

Itálie

- intelektuálové se scházeli tajně v horách
- scházeli se u palíren uhlí → karbonáři
- 1820 – povstání v Neapolsku → Ferdinand I. Bourbonský se dostává k moci
 - nutno uznat ústavu → mnoho dalších převratů
 - převrat v sardinském království
- 1821 – rakouská intervence – pozatýkání karbonářů
- **Silvio Pellico** – známý karbonář, zajat policií, vězněn na Špilberku

Španělsko

- leden 1820 – revoluce
- inspirace v americkém boji za nezávislost
- 1823 – francouzská intervence
- potlačení povstání ve Španělsku bylo obtížné → nedostatek sil na udržení kolonií v Americe (Mexiko, ...)
- známí revolucionáři **Simon Bolívar**, **José San Martín**

Rusko

- 97% obyvatelstva negramotných
- mladí lidé odjížděli studovat do Francie, Belgie, Anglie – velké společenské rozdíly

→ vznik tajných spolků

- vysoká tajnost → data jsou orientační
- 1821 – vznik Jižního spolku
 - inspirováni Francií chtěli republiku, volební právo pro všechny, zrušení nevolnictví
- 1822 – vznik Severního spolku
 - chtěli alespoň konstituční monarchii, volební právo pro majetné, zrušení nevolnictví
- 18?? – společnost sjednocených Slovanů

- 1825 – zemřel Alexandr I. – náhlé → několik měsíců bezvlády
- 26. 12. 1825 – povstání děkabristů (14. děkabr podle pravoslavného kalendáře)
 - shromážděno 3000 důstojníků, pokládali požadavky novému carovi
 - povstání tvrdě potlačeno věrnými oddíly
 - 5 vůdců popraveno, 120 posláno do pracovních táborů (A. S. Puškin)

6.2 Národně osvobozené hnutí na Balkáně

- začátek 19. století – pod nadvládou Turků

Srbsko

- 1804–13 – první buržoázní revoluce proti Turkům
- nová šlechta majetných sedláků (stará vyvražděna turky po bitvě u Kosova)
- Đorđe Petrović Karađorđević [Karodžordže]
- obklíčen bělehrad
- na straně Srbů stojí Rusko – „hájí pravoslavné vyznání“, chtějí ovládnout černé moře, Bospor, Dardanelli
- 1812 – rusko ovládlo Besarábii, Moldávii – mír s Tureckem
- 1813 – Turci táhnou na bělehrad – potlačí povstání
- **Miloš Obrenović**
 - chtěl vyjednávat s Turky o Srbské autonomii
 - Turci vyjednávat nechtěli
- 1815–1817 – nové povstání –
 - vrátil se Karađorđević
 - 1817 potlačeno
 - zahrnutí do podmínek drinopolského míru (1829)
 - Francie a Británie pomohli zastavit Turecko
- Srbsko získává autonomii
- Obrenović dědičným srbským knížetem
- svoboda vyznání, srbské tiskárny, pošta, školy
- půda je soukromým majetkem (ne majetkem sultána)

Řecko

- Řekové žili Turecku a Osmanské říši
- pravoslavná církev i přes velký tlak islamizace → spojenec Rusko
- kontakty s Evropou
- kníže **Alexandr Ypsilanti** – přítel Ruského cara → příslib vojenské pomoci
- 1821 – povstání v Moldavsku (s pomocí Ruska)
- protirecký teror (ostrov Chios 1822)
 - vyvražďování obyvatelstva, vypalování vesnic
- filhelénské hnutí (prořecké)
 - vybírány suroviny, financí
 - dobrovolníci – G. Byron

- Rusko nabírá síly na osvobození Balkánu → nelíbí se to Turecku
- 1827–29 – ruskoturecká válka
- 1827 – útok loďstva A, F, R
- 1829 – drinopolský mír
 - 1830 – Londýn – dokončování hranic → dědičná monarchie
 - 1832 – králem Otto Wittelsbach – Bavorsko (protlačen Angličany)

Rumunsko

- knížectví **Valachie, Moldávie** (zatím to není Rumunsko)
- 1831–32 – autonomie
- do 1851 – obsazena ruským a tureckým vojskem
- 1861 – sjednocena → Rumunsko (Alexander Ion Cuza) – autonomie v rámci Osmanské Říše
- národně osvobozenecké hnutí až ve 30. a 40. letech

6.3 Revoluce ve 30. letech 19. století

- růst vlivu liberálů

Liberalismus

- svobodný občan má mít svobodu slova, podnikání, vyznání
- stát občana neomezuje, pouze chrání jeho majetek
- rovná občanská práva pro všechny
- politická práva pouze pro majetné (platící daně)
- svoboda každého občana končí tam, kde začíná svoboda druhého

Francie ve 20. letech

- Karel X. (1824–1830)
- pokus o obnovu absolutismu
- svoboda tisku
- nelegální opozice, demokraté, republikáni, bonapartisté

1830

- 1827 – ve volbách vítězí liberálové → král nechal rozpustit sněmovnu
- červenec – ordonnance = omezená politická práva
- červencová revoluce
 - 26. 7. 1830 – barikády v ulicích
 - vojáci poslaní na potlačení se přidali k povstání
 → Karel X. uprchl
- prozatímní vláda
- zvolen za krále Ludvík Filip Orleánský
- červencová monarchie (1830–1848)
 - nový politický systém

- rozšířeny občanské svobody
- snížen census – většina francouzů ale stále nemůže volit
- prostor pro hospodářský vývoj
- 30. léta – hospodářská prosperita
- po r. 1839 – hospodářská krize – korupční aféry

6.4 Belgie

- Nizozemské království
 - vilém I. Oranžský
 - centralismus
 - holandština
 - (B) katolicismus x (H) kalvinismus
 - persekuce belgických politiků snažících se o rovnoprávnost
 - státní dluh (Belgie měla splácet Holandský dluh)
 - vliv Francie

Revoluce

- 25. 8. 1830 povstání v Bruselu
- 24. uvedena opera s revolučním obsahem
- poslána armáda na potlačení → v září armáda poražena, donucena k ústupu
- 24. 9. prozatimní vláda
- samostatnost Belgie = průlom do Vídeňského kongresu
- 1831 – ústava
 - nejliberálnější
 - plná občanská práva, svoboda slova, tisku, náboženství
- král Leopold I. Sasko-koburský
- vyhlášena věčná neutralita, porušena až Němci za 1. sv. války

Německo

- liberální hnutí Mladé Německo (Mladá Evropa)
 - snaha o sjednocení německa
- Říšská rada – persekuce (1834) → emigrace
 - mezi emigranty také Karel Marx

Polsko

- Království polské
 - ohlas revoluce ve Francii a Belgii
 - tajné organizace proti Mikulášovi I.
- konzervativci – Adam Czartoryský
- radikálové – Jaroslav Lelewel
- 30. 11. 1830 – povstání ve Varšavě
 - polské vojsko obsadilo celou kongresovku, sesadilo Ruské úředníky

- svolán sejm: Mikuláš sesazen
- Poláci špatně spoléhali na francouzskou a belgickou pomoc
- květen 1831 – útok ruského vojska
- povstalci poraženi → persekuce, emigrace (A. Mickiewicz, F. Chopin, J. Lewelel)
- výsledky
 - zrušení autonomie Kongresovky → přímá součást Ruska
 - zrušeno polské vojsko
 - zrušena univerzita + stř. školy
 - vyučovací a úřední jazyk je ruština
 - ochromen kulturní život
 - rusifikace
 - vliv na české národní obrození
 - pomáhalo tříbit názory (starší – proč slované bojují proti slovanům, mladší generace – politické myšlení)
 - čeští vlastenci pomáhali Polákům v prchání do Belgie/Francie

Velká Británie

- 30. a 40. léta – politické a sociální otřesy
 - hnutí za volební reformu
 - **Charta lidu** (1838)
 - všeobecné volební právo
 - zrušení majetkového censu pro poslance
 - úprava velikosti volebních obvodů
 - 40. léta – nová petice s 3 mil. podpisy
 - chartismus postupně upadal – chudí lidé se soustředili spíše na sociální než na politické otázky
- **Trade unions** – sdružovaly pracující v jednotlivé oblasti – první odborová unie na světě

Irsko

- konec 20. let – zákon o zrovnoprávnění katolíků s protestanty
- boj za autonomii a zrovnoprávnění (oranžisté – protestanti)
- hlavní představitel hnutí Daniel O'Connell
- hnutí je součástí hnutí Mladá Evropa
- 40. léta – hladomor (v důsledku nákazy brambor) → utlumení snah
- 1848 – pokus o povstání (Mladé Irsko)

Východní otázka

- Rusko se snaží kontrolovat plavbu na Černém moři, přes Bospor a Dardaneli, do Středozemního moře
 - propagováno jako ochrana pravoslavných států
 - Balkán je strategicky důležitý → Francie, Velká Británie nechtějí, aby ho Rusko ovládalo
 - Rakousko má zájem o Podunají – dopravní tepna, ústí do Černého moře
- rozpory mezi velmocemi → rozpad Svaté aliance, pentarchie, rovnováhy sil

7 Nové politické směry 19. století

7.1 Vznik kapitalistické společnosti

Liberalismus

- rovná občanská práva
- svobodný občan, svoboda slova, svoboda podnikání, svoboda vyznání
- ekonomika nemá být omezována státem
- stát chrání občana, majetek

Ekonomický liberalismus

- „laissez-faire, laissez-passer“ – nechte to běžet
- zásada volné soutěže, svobodného trhu – stát nezasahuje do ekonomiky
- stát nezasahuje ani do vztahu mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem (neexistují pravidla, pojištění, ... → špatné zacházení)

Demokratické hnutí

- oddělilo se od liberalismu
- vychází z J. J. Rousseaua
- každý občan bez rozdílu na majetku má mít podíl na politickém rozhodování → všeobecné volební právo
- sociální reformy
- demokracie má vyřešit sociální problémy – člověk neschopný pracovat je společností na obtíž
- stát se má více starat o lidi → samospráva na řešení problémů
- podpora řemeslníků
- podpora dělníků

Utopický socialismus

- *utopos* – nikde
- Claude Henri de Saint-Simon
 - záchranou společnosti je kolektivní vlastnictví
 - všichni lidé mají pracovat
 - založeno na křesťanské lásce k bližnímu → nikdo nebude nikoho vykořisťovat
- Charles Fourier
 - obchodník → navrhoval sdružování do družstev „falang“
 - rozdělování rovným dílem zisku z prodeje družstva
 - každý člověk by měl pracovat, nepracující člověk je na obtíž společnosti
- Robert Owen
 - dělníci strádají, podnikatelé s nimi pohrdají
 - člověk = výtvozem společenského prostředí
 - podnikatel – vlastnil mnoho továren
 - nutná industrializace
 - sociální zabezpečení
 - budování škol pro dělníky
 - důchod

- odstranil práci dětí
 - otevírány čítárny pro dělníky
- zkrachoval – ostatní podnikatelé od něj nenakupovali, protože nechtěli dělat stejná opatření pro své zaměstnance
- František Matouš Klácel
 - mnich v augustiniánském klášteře v Brně
 - přítel mnoha významných osobností (B. Němcová)
 - je možné žít v křesťanském společenství, kde bude majetek spravedlivě rozdělen
 - pokusil se o založení této společnosti v Americe
- význam
 - analýza příčin sociální nerovnosti – kde se bere vykořisťování
 - liberalismus sám o sobě nemůže vytvořit spravedlivou společnost
 - navázaly další programy

Francouzští socialisté

- Pierre Joseph Proudhon
- August Blanqui
 - výborný řečník, nelegální názory → většina života ve vězení
- program
 - vycházel u utopických socialistů
 - velké vlastnictví = krádež
 - výrobci se sdružují → stát je společný
 - industrializace je nutností
 - společnost má kontrolovat, regulovat a rozdělovat výrobu
 - revoluce musí proběhnout v podobě násilného převratu v čele s intelektuály

Vědecký socialismus (Marxismus)

- Karl Marx
 - syn advokáta → univerzitní vzdělání, měl převzat praxi
 - na univerzitě vyučován Hegelem, převzal jeho filosofii
- Fridrich Engles
 - syn obchodníka, jako mladý poslán na zkušenou do Anglie
 - poznal chudé dělníky → zájem o sociální problémy
 - odešel do Francie, potkal Marxe → přátelé
 - zdědil otcův majetek → možnost propagace
- inspirace v utopickém socialismu, anglické politické ekonomii, G. W. Hegel
 - Hegel – společnost se pořád dokola vrací do stejného stavu
- 1848 – Manifest komunistické strany
 - dějiny se vyvíjejí tak, že proti sobě bojují vždy dvě sociální třídy (buržoazie x proletariát)
 - revoluce nesmí být spiknutí, musí ji podporovat všichni → seznamují proletariát s právy, aby věděli co mohou udělat
 - společenské vlastnictví výrobních prostředků
- po neúspěšné revoluci 1848/49 umírněnější názory

- vliv na mezinárodní organizace dělníků
 - potřeba spojit sílu dělníků
 - 1864 – I. internacionála v Londýně
 - 1889 – II. internacionála v Paříži
 - 1919 – III. internacionála v Moskvě (Kominternu)
 - sdružovala bolševické strany, ne sociální demokraty
 - rozpad 1939 – podepsání smlouvy s Německem
 - socialistická internacionála
 - sdružuje socialistické strany (Labour Party)

Anarchisté

- An arche – nevláda
- **Michail Bakunin**
- stát je zlo, jedině jeho odstraněním budou lidé osvobozeni
- snaha o dosažení sociální spravedlnosti násilím na jednotlivcích
- sdružování do malých obcí dobrovolné federace – komuny
- krajní křídlo – politické atentáty

Nový názor na národ

- pospolitost rovných občanství
- společná minulost
- národní zájmy
- každý vlastenec slouží národu
- **Johan Gottfried Herder**
 - pro národ je důležitý jazyk, lidová kultura
- vlastenectví se místy vyvíjí v nacionalismus a šovinismus
- **Národní hnutí** – Čechy, Morava, Slovensko, Uhersko, Norsko, Chorvatsko

7.2 Průmyslová revoluce

- James Watt – parní stroj, do té doby stroje poháněny vodními koly
- vyšší nároky na suroviny – nutnost kvalitního železa → nutnost kvalitního uhlí → ...
 - ovlivňování mezi průmyslovými oblastmi, počátek v textilním průmyslu
- rozvoj kolejové dopravy
- Anglie 1825 – **George Stephenson**
- vynález telegrafu

Kolejová doprava u nás

- koňská dráha
- **František Gerstner**
- 1832 – České Budějovice – Linec (kvůli přepravě soli)
- 1833 – Praha – Lány – Plzeň
- koňská síla je nedostatečná → parní lokomotivy
- Nutnost propojení Rakouska s Haličem
- 1839 – Vídeň → Brno (později → Olomouc → Opava)
- 1845 – Olomouc → Praha
 - postavil český inženýr Jan Perner → první česká průmyslová škola v Praze
 -
- 1851 – Praha → Drážďany

Význam zavádění strojů

- anglické nebo jejich ukradené modely
- Belgie, Francie, Porýní, Sasko, české země
- pol. 19. stol. = růst koupěschopnosti obyvatelstva
- růst spotřeby textilu (Brno, Liberec)
 - v Brně první parní stroj
- dělníci měli pocit, že jim stroje berou práci → hnutí dělníků, rozbíjení strojů
- do r. 1846 vznik 62 hutí
- podnikatel – dělník; svobodný trh pracovní síly
- zakladatelské období
 - neexistují pravidla pro pracovníky – dlouhá pracovní doba atd.
 - neexistují pravidla konkurence

Kritika sociálních křivd

- stát chce zákonodárství omezující vykořisťování
- křesťanská sdružení
- dělnická sdružení
- konzervativci proti liberálům
 - chtěli zpět k moci, upozorňovaly na díry v liberálním programu
 - chrání zájmy tradiční malovýroby, která je zastíněna továrnami
- radikální demokraté, socialisté

Protirobotní povstání

- i přes existenci továren ve městech stále robota
- 1821 – jižní Morava
 - potlačeno mírně, bez fyzických trestů
- 1831 – východní slovensko
- Hospodářské změny → politické změny po roce 1848/9

8 Seznam letopočtů

Vznik USA

- 1624–1752 – založeno 13 osad
- 1636 – založena **Harvardská univerzita**
- 1664 – po 2. angloholandské válce ovládla Anglie New York
- 1667 – **Bredský mír**
- 16.12.1773 – **Bostonské pití čaje**
- 1. 6. 1774 – uzavřen bostonský přístav
- 1774 – vnucen **Quebecký pakt**
- 1774 – **První kontinentální kongres ve Filadelfii**
- 1775 – sestaveno kolonistické vojsko
- 1775–1788 – Druhý kontinentální kongres
- 4. 7. 1776 – prohlášení nezávislosti
- září 1777 – vítězství u **Saratogy**
- 1781 – kapitulace Angličanů u **Yorktownu**
- 1782–1783 – mírová jednání v Paříži
- 1777 – první ústava
- po 1781 – diskuze o nutnosti nové ústavy
- 1787 – 2. ústava USA

Velká francouzská revoluce (1789–1799)

- 1789 – generální stavy se sešly ve Versailles
- 5. 5. 1789 – svolal generální stavy ve Versailles
- 17. 6. 1789 – vznik **Národního shromáždění**
- 9. 7. 1789 – **Ústavodárné národní shromáždění**

První období revoluce (1789–1792)

- 14. 7. 1789 – **dobyta Bastila**
- 4. 8. 1789 – **dekrety rušící privilegia aristokracie**
- 26. 8. 1789 – **Deklarace práv člověka a občana**
- 1791 – **Le Chapelierův zákon**
- 21. 6. 1791 – **král se pokusil o útěk**
- 3. 9. 1791 – První francouzská ústava
- 1792 – vyhlášena válka Rakousku
- 10.8.1792 – povstalci útočí na Tuillerie

Druhé období revoluce (10. 8. 1792–27. 7. 1794)

- 20. 9. 1792 – **bitva u Valmy**
- 21. 9. 1792 – **konvent vyhlásil republiku**
- 21. 1. 1793 – **Ludvík XVI. popraven**
- 16. 10. 1793 – **popravena Marie Antoinette**
- 1793 – protirevoluční povstání
- duben 1793 – **Výbor pro obecné blaho**
- květen 1793 – **Malé maximum**
- 31. 5.–2. 6. 1793 – převrat v Konventu
- 3. 6. 1793 – zákon o prodeji půdy emigrantů
- 24. 6. 1793 – **nová republikánská ústava**
- 17. 7. 1793 – zákon o zrušení feudálních povinností
- léto 1793 – **protijakobínská povstání**
- 13. 7. 1793 – zavražděn J. P. Marat
- srpen 1793 – Angličané obsadili Toulon a jiné přístavy
- červenec 1793 – z Výboru pro všeobecné blaho vyloučení cordeliéri
- 5. 9. 1793 – **Velká maxima**
- 26. 7. 1794 – 9. termidor

Třetí období revoluce (28. 7. 1794–9. 11. 1799)

- jaro 1795 – jakobíni uskutečnili **neúspěšný pokus o povstání**
- 22. 8. 1795 – Nová ústava
- 1795–96 – spiknutí rovných
- 1794 – poražení Prusové v bitvě u Fleurus
- 1795 – uzavřen separátní mír s Pruskem, Španělskem, Toskánskem, Holadskem

- 2. 3. 1796 – (generál) **Napoleon vpadl do Itálie**
- 17. 10. 1797 – **mír s Rakouskem v Campo Formio**
- 1798 – z Toulonu do Egypta
- 1. 8. 1798 – **Napoleon poražen Nelsonem u Abukiru a Akry**
- 9.11.1799 – 18. brumaire

Důsledky a význam Velké Francouzské Revoluce

Napoleon a Evropa

Období konzulátu (1799–1804)

- 1799 – **4. francouzská ústava**
- 1801 – **Konkordát s papežem**
- 1804 – **Code Napoleon**
- 1800 – porážka Rakušanů u Marenga
- 1801 – **mír s Rakouskem v Lunévill**
- 1802 – **mír Francie s Británií v Amiesnu**
- 1804 – Napoleon císařem

Výbojné války

- 20. 10. 1805 – pruská armáda poražena **u Ulmu**
- 21. 10. 1805 – prohra **u Trafalgaru**
- 2. 12. 1805 – bitva tří císařů **u Slavkova**
- 1806 – sjednocena Itálie
- 1806 – porážka Pruska
- 1806 – vytvořen Rýnský spolek
- 1806 – kontinentální blokáda
- 1809 – kníže K. L. Metternich ministrem zahraničí
- 1821 – Metternich kancléřem
- 7. 9. 1812 – bitva u Borodina
- listopad 1812 – **bitva na Berezině**
- 19. 10. 1813 – bitva národů u Lipska
- březen 1814 – vítězné armády vstoupily do Paříže
- 20. 3. – 18. 6. 1815 – **sto denní císařství**
- 18. 6. 1815 – Napoleon poražen u Waterloo
- 1821 – Napoleon zemřel

Vídeňský kongres (1814–1815)

- 1814 – Německý spolek

Výsledek kongresu

- září 1815 – **vznik Svaté aliance**

Klasicismus

Malířství

Sochařství

Architektura

Hudba

Literatura

Empír

Romantismus

Období restaurace a rovnováhy (1815–1847)

- 1818 – kongres v Cáchách

Národní hnutí a revoluce ve 20. letech 19. století

- 1815 – vznik vlasteneckých spolků
- 1817 – setkání vůdců spolků na Wartburgu
- 1819 – karlovarské usnesení
- 1820 – povstání v Neapolsku
- 1821 – rakouská intervence
- leden 1820 – revoluce
- 1823 – francouzská intervence
- 1821 – vznik Jižního spolku
- 1822 – vznik Severního spolku

1825 – zemřel Alexandr I.

Národně osvobozené hnutí na Balkáně

1804–13 – první buržoázní revoluce proti Turkům

1812 – rusko ovládlo Besarábii, Moldávii

1813 – Turci táhnou na bělehrad

1815–1817 – nové povstání

1827–29 – ruskoturecká válka

1827 – útok loďstva A, F, R

1829 – drinopolský mír

1830 – Londýn – dokončování hranic

1832 – králem Otto Wittelsbach

1831–32 – autonomie

do 1851 – obsazena ruským a tureckým vojskem

1861 – sjednocena

Revoluce ve 30. letech 19. století

26. 7. 1830 – barikády v ulicích

Belgie

květen 1831 – útok ruského vojska

1848 – pokus o povstání

Nové politické směry 19. století

Vznik kapitalistické společnosti

1848 – Manifest komunistické strany

1864 – I. internacionála v Londýně

1889 – II. internacionála v Paříži

1919 – III. internacionála v Moskvě (Kominternu)

Průmyslová revoluce

1832 – České Budějovice – Linec

1833 – Praha – Lány – Plzeň

1839 – Vídeň → Brno

1845 – Olomouc → Praha

1851 – Praha → Drážďany

1821 – jižní Morava

1831 – východní slovensko